

FUNDUSZE EMERYTALNE WE WSPÓŁCZESNYCH WŁOSZACH – TEORIA I RZECZYWISTOŚĆ

Joanna Plak

Wyższa Szkoła Pedagogiczna TWP
w Warszawie

WPROWADZENIE

Fundusze emerytalne pojawiły się we włoskim systemie emerytalnym stosunkowo późno, bo dopiero w 1993 r. Ich pojawienie w tym okresie miało jednakże „charakter teoretyczny”, bowiem została wydana ustawa regulująca funkcjonowanie II filara emerytalnego we Włoszech, jednak na mocy jej postanowień nie powstał ani jeden fundusz emerytalny. Był to zatem zbiór teorii bez żadnego pokrycia w praktyce. Co było przyczyną fiaska tej ustawy i co stało się przyczyną niepowodzenia kolejnych? Jakże błędy popełniono? Co zaniedbali reformatorzy? Na te pytania postaram się znaleźć odpowiedź w niniejszym artykule.

Prywatne ubezpieczenia na starość nie cieszyły się we Włoszech dużym zainteresowaniem, gdyż system bazowy gwarantował wysoką emeryturę równą 80% zarobków z czasów aktywności zawodowej przy maksymalnym stażu pracy (Golinowska 1994, s. 307). Sytuacja ta miała ulec zmianie na skutek reform Amato i Diniego przeprowadzonych w latach 90. XX wieku. Wprowadzenie tych reform w życie miało obniżyć wartość emerytury bazowej i skłonić obywateli do zwiększenia indywidualnej przezorności ubezpieczeniowej. Wzrost indywidualnej aktywności ubezpieczeniowej obywateli był bardzo potrzebny państwu. Dawał szansę na odciążenie budżetu przeciążonego nadmiernymi wydatkami na cele socjalne, w tym na emerytury. Rozwiązanie to było niewątpliwie korzystne dla państwa. Pozostała kwestia przekonania obywateli, że jest korzystne także dla nich. A to było trudniejsze.

Chociaż reformy lat 90. XX wieku nie wprowadzały typowego systemu wielofilarowego, to z pewnością przybliżały Włochy do tego modelu i sugerowały możliwość wprowadzenia takiego rozwiązania w przyszłości.

USTAWA Z 1993 R.

Pierwsza „poważna” ustawa, która miała wprowadzić fundusze emerytalne do systemu emerytalnego we Włoszech, była dziełem reformy Amato. Została wydana w 1993 r. Ustawa skierowana została do pracowników najemnych sektora prywatnego oraz osób prowadzących własną działalność gospodarczą (Golinowska 1994, s. 308). Ubezpieczenie było dobrowolne, finansowane kapitałowo. Składka stanowiła określony procent dochodów (European Commission 1994, s. 68). Pracownicy sektora prywatnego należeli do systemu ze zdefiniowaną składką, a prowadzący własną działalność gospodarczą do systemu ze zdefiniowanym świadczeniem (Golinowska 1994, s. 309).

Fundusze dzieliły się na zamknięte (dla poszczególnych kategorii zawodowych, zakładów pracy) i otwarte (dla pozostałych – tych, którzy z różnych powodów nie mogli przystąpić do funduszu zamkniętego). Uczestnicy funduszu emerytalnego mieli prawo do emerytury zwykłej – po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego i minimum 5-letniej przynależności do funduszu emerytalnego oraz do emerytury wcześniej-

szej po minimum 15-letnim uczestnictwie w funduszu emerytalnym oraz przejściu na emeryturę w wieku maksimum 10 lat wcześniejszym od ustawowego oraz jednoczesnym zaprzestaniu pracy zawodowej. Uczestnicy funduszu należący doń przez minimum 8 lat mieli także prawo do zaliczki celowej na zakup pierwszego mieszkania dla siebie/dzieci lub na leczenie – tzw. *anticipazione* (Golinowska 1994, s. 324). Wprowadzono możliwość zmiany formy oszczędzania po 3–5 latach uczestnictwa w funduszu emerytalnym.

Poważną wadą proponowanej ustawy były zbyt niskie ulgi podatkowe. W przypadku pracodawców było to 50% odpłaty emerytalnej (*Trattamento di Fine Raporto* – TFR), a w przypadku pracowników – maksymalnie 3 mln lirów na rok. Składki podlegały opodatkowaniu (tamże, s. 311–312).

Pieniądze uzyskane jedynie ze składek nie przyczyniłyby się do rozwoju II filara. Ustawodawca zaproponował zatem, by każdy uczestnik funduszu przeznaczał na II filar swoją odpłatę emerytalną (TFR). Pracownicy, którzy rozpoczęli pracę po 1 stycznia 1993 r. mieliby obowiązek przekazać całą kwotę. TFR w sektorze prywatnym wyliczano na podstawie zarobków i składek. Odpowiednikiem TFR w sektorze publicznym był *End of Service*, którego wartość wynosiła 1/15 z 80% zarobków z ostatnich 12 miesięcy pracy oraz granty. Dla żołnierzy istniała *Idenita di Buonuscita* równa 1/12 z ostatnich 12 miesięcy i 48% grantów za każdy rok służby. 31 grudnia 2000 r. TFR zastąpiło *Idenita di Buonuscita i End of Service*.

Środki gromadzone w funduszach emerytalnych miały być bezpieczne dzięki zastosowaniu środków nadzoru. Nad ich bezpieczeństwem czuwał: Ministerstwo Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Ministerstwo Skarbu, Ministerstwo Finansów, Bank Centralny, towarzystwa ubezpieczeniowe (tamże, s. 312). Na podstawie przepisów ustawy miała także powstać Komisja Kontroli. W jej skład mieli wejść m.in.: minister skarbu, minister finansów, przedstawiciel Banca d'Italia oraz Krajowej Komisji Spółek i Giełdy i 5 niezależnych ekspertów. Komisja miała się zająć opracowaniem kryteriów dla chętnych do założenia funduszu emerytalnego, zatwierdzeniem ich statutów, czuwaniem nad przejrzystością reguł, badaniami naukowymi, opracowywaniem raportów i sprawozdań z propozycjami zmian i udoskonalień II filara, upowszechnianiem informacji na temat funduszy emerytalnych (tamże, s. 312, 332, 334).

Fundusze emerytalne mogły być zakładane w drodze układów zbiorowych, porozumień pracowniczych i pozapracowniczych, regulaminów zakładów pracy. Miały być zarządzane wewnętrznie lub zewnętrznie oraz posiadać osobowość prawną. Aby zapewnić członkom funduszy większą kontrolę nad nimi, w organach nadzoru funduszy emerytalnych mogli zasiadać przedstawiciele pracowników i pracodawców (tamże, s. 318–321).

Dlaczego ustawa z 1993 r., choć poprawna teoretycznie w praktyce okazała się fiaskiem?

Powodów jest kilka. Najbardziej oczywisty to dobrowolność przystępowania do funduszy emerytal-

nych. Włosi przyzwyczajeni do tego, że państwo dba o ich emerytury, nie wierzyli, że ten dobrobyt może się skończyć i nie potraktowali poważnie konieczności zwiększenia swojej przezorności ubezpieczeniowej.

Po drugie, kampania informacyjna nie została przeprowadzona w sposób prawidłowy. Osoby uprawnione do przystąpienia do funduszy nie robiły tego na skutek braku informacji na temat tej formy oszczędzania na starość.

Po trzecie, ulgi podatkowe z tytułu przystąpienia do funduszu były zbyt niskie zarówno dla pracowników, jak i pracodawców. Ci ostatni nie widzieli sensu tworzenia funduszu emerytalnego dla swoich pracowników i wklania się w kolejne zobowiązania finansowe. Pracownikom nie podobał się także pomysł przekazania swojej odprawy emerytalnej na II filar. Ustawa nie gwarantowała również członkom funduszy emerytalnych odpowiednich mechanizmów ochrony zgromadzonego wkładu.

Wniosek nasuwa się jeden. Na ustawie mogło skorzystać jedynie państwo, nie obywatele.

USTAWA Z 1995 R.

Kolejnym krokiem w kierunku utworzenia II filaru we Włoszech była reforma Diniego z 1995 r. Uszczegóławiała ona postanowienia ustawy z 1993 r. Fundusze emerytalne były tworzone przez ściśle określone podmioty:

a) fundusze otwarte – przez banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, instytucje finansowe;

b) fundusze zamknięte – przez zakłady pracy.

Fundusze te miały być finansowane kapitałowo oraz przez pieniądze pochodzące z odpraw emerytalnych. Mogły być zakładane dla (Babiak 1998, s. 81–82):

a) pracowników – z inicjatywy związków zawodowych należących do Ogólnokrajowego Porozumienia Związków Zawodowych,

b) kierowników – na mocy umowy międzyzakładowej zawartej z inicjatywy członków należących do Branżowych Central Związkowych,

c) przedstawicieli wolnych zawodów – na mocy porozumienia zainteresowanych podmiotów oraz organów występujących w ich imieniu (minimum na poziomie regionalnym).

Funduszami mogły zarządzać jedynie: banki, firmy ubezpieczeniowe, spółki inwestujące na rynku nieruchomości, towarzystwa zarządzające wspólnymi funduszami lokacyjnymi. Bezpieczeństwo członków funduszy miało zwiększyć konieczność zawarcia umowy z bankiem – depozytariuszem oraz podmiotem zarządzającym, którego to obowiązku miał dokonać podmiot zakładający fundusz (Babiak 1998, s. 83).

I ta ustawa miała kilka niedociągnięć. Nie przewidywała ona m.in. zwiększenia ulg podatkowych. Jednak kolejny dokument regulujący kwestie związane z II filarem miał uświadomić pracownikom, że wizja niskiej emerytury z budżetu jest realna i należy zadbać o emeryturę na własną rękę.

I rzeczywiście, sytuacja zaczęła stopniowo poprawiać się. Rozpoczęła działalność Komisja Nadzoru nad Funduszami Emerytalnymi – Covip. Zaczęły powstawać fundusze emerytalne (od 1997 r.). Na koniec grudnia 2001 r. było 41 funduszy zakładowych z 1 010 166 członkami oraz 102 fundusze otwarte z 287 571 członkami. Najwięcej członków wśród funduszy zamkniętych miały: Cometa (381 791 osób), Fonchim (113 200), Telemaco (58 096), najmniej zaś wybrało: Filcoop (571 osób), Fonser (370) oraz Eurofer (27). Maksymalny poziom członkostwa na koniec

czerwca 2002 r. odnotowano w: Previvolo (98,7% uprawnionych), Fopen (74,1%) oraz Quadro e Capi Fiat (78,5%), najniższy zaś w: Filcoop (0,4%), Fundum (0,2%), Fondoartigiani (0,2%) (Annual Report 2002, s. 342, 350, 409).

Fundusze zamknięte zyskały największe zaufanie osób 30–39-letnich (69% uprawnionych) oraz 40–49-letnich (70,7%), najmniejsze zaś wśród osób w przedziale wieku 65 i więcej lat (0,2%) oraz poniżej 20 lat (0,7%) i 20–24 lat (4%) (tamże).

Podjęto działania umożliwiające pracownikom sektora publicznego przystępowanie do funduszy emerytalnych (2001 r.). Rola II filara ubezpieczeń emerytalnych w ogólnym systemie emerytalnym zaczęła stopniowo wzrastać.

II FILAR OBECNIE

Współczesna struktura II filara we Włoszech w dużej mierze opiera się na wymienionych wcześniej ustawach, jak również na rozporządzeniu ministra skarbu z 1996 r. traktującego o polityce inwestycyjnej funduszy emerytalnych. Obecnie we Włoszech możemy wyróżnić fundusze:

a) zamknięte, w tym: zakładowe, branżowe, terytorialne;

b) otwarte, w tym: zwykłe, „stowarzyszone”, czyli związane umową z jakimś zakładem pracy.

Pracownik, który nie chce przystępować do funduszu, może zdecydować się na wykup polisy ubezpieczeniowej na życie w jednym z towarzystw ubezpieczeniowych i zadeklarować opłacanie dodatkowych składek na przyszłą emeryturę.

Funduszami zamkniętymi zarządzają inne podmioty niż te, które je założyły. W przypadku funduszy otwartych są to same podmioty, czyli banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, spółki inwestujące na rynku nieruchomości oraz towarzystwa zarządzające wspólnymi funduszami lokacyjnymi (www.covip.it).

Fundusze zamknięte posiadają bardziej rozbudowane organy wewnętrzne niż fundusze otwarte. Należą do nich:

a) L'Assamblea dei Delegati – w jej skład wchodzi przedstawiciele pracowników i pracodawców, zajmuje się m.in. zatwierdzeniem budżetu, wpływa na powoływanie składu innych organów funduszu;

b) Consiglio di Amministrazione (Rada Administracyjna) – do jej zadań należy m.in. uchwalanie budżetu i statutu, wybór organów zarządzających funduszem i banku-depozytariusza;

c) prezes i jego zastępca – funkcja kadencyjna;

d) Collegio dei Revisori – kontroluje działalność funduszu i informuje Covip o nieprawidłowościach.

W funduszach otwartych jedynym organem wewnętrznym jest Responsabilita dei Fondo – odpowiedzialny za fundusz (www.covip.it).

Pracownicy sektora prywatnego w dalszym ciągu uczestniczą w systemie ze zdefiniowaną składką, a pracownicy autonomiczni – ze zdefiniowanym świadczeniem. Pracownicy autonomiczni mają ograniczone przywileje. Nie mogą oni m.in. przystępować do funduszy zamkniętych, podczas gdy pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę mogą uczestniczyć zarówno w funduszach otwartych, jak i zamkniętych (www.covip.it).

Pieniądze członków funduszy emerytalnych są inwestowane według limitów ustalonych w rozporządzeniu ministra skarbu z 1996 r. Obowiązuje zasada dywersyfikacji portfela inwestycyjnego z uwzględnieniem wysokiego udziału papierów „bezpiecznych”,

jak obligacje Skarbu Państwa oraz niskim udziałem akcji. Inwestycje w papiery zagraniczne wymagają uzyskania specjalnych zezwoleń (www.mefop.it).

Składki wpłacane na indywidualne konta emerytów obejmują: składki pracodawców, pracowników i TFR lub tylko pracowników (pracownicy autonomiczni) (www.mefop.it). Z reguły fundusze emerytalne inwestują powierzone im środki w sposób: bezpieczny (inwestycje w obligacje), umiarkowany (akcje i obligacje) lub ryzykowny (głównie akcje).

Ubezpieczeni w ramach II filara mogą liczyć na dwa rodzaje świadczenia emerytalnego oraz na świadczenia przedemerytalne:

1) emerytura zwykła – przysługuje po ukończeniu wieku ustawowego oraz nabyciu minimum 5-letniego okresu składkowo-stażowego,

2) emerytura wcześniejsza – minimum 15 lat stażu ubezpieczeniowego + wiek przejścia na emeryturę „ustawowy minus maksimum 10 lat” + zaprzestanie pracy,

3) zaliczka na poczet przyszłej emerytury (*anticipazione*) – minimum 8 lat stażu ubezpieczeniowego + przekazanie TFR na II filar + przeznaczenie pieniędzy na leczenie lub zakup mieszkania,

4) transfer środków w razie utraty uprawnień do przynależności do funduszu lub na skutek własnej decyzji (www.mefop.it).

Emeryt z reguły otrzymuje 50% świadczenia jednorazowo, a resztę w ratach miesięcznych (*capitale*). Może się także zdecydować na przekazanie 100% zgromadzonych środków do określonego towarzystwa ubezpieczeniowego, które zajmie się wypłacaniem mu świadczenia (*rendita*). Ta opcja jest z reguły połączona z ubezpieczeniem na życie (www.covip.it).

Wybrany fundusz można zmienić po 3–5 latach uczestnictwa (3 lata, jeśli fundusz istnieje na rynku minimum 5 lat). Ulga podatkowa dla członków funduszy emerytalnych wynosi 12% zarobków rocznych lub 5164,57 euro lub połowę wartości TFR (www.mefop.it).

Fundusze emerytalne mogą zaferować wszystkim swoim członkom ten sam model ubezpieczenia (*monocomprato*) lub dostosować swoją politykę inwestycyjną do potrzeb swoich członków (*multicomprato*) (www.mefop.it). Z reguły przez pierwsze 3 lata działalności decydują się na opcję pierwszą.

Analizując powyższe informacje, można zaryzykować stwierdzenie, że II filar we Włoszech powinien rozwijać się prawidłowo. Ma mocne oparcie w przepisach prawa, kolejne ustawy rozwijają i precyzują ustalenia swoich poprzedniczek. Co zatem wpływa na fakt, iż II filar nie rozwija się tak szybko jak planowano? Dlaczego nowe fundusze nie przekładają się na większy wzrost gospodarczy i poprawę sytuacji ekonomicznej w kraju? Dlaczego fundusze nie odciążają budżetu? Co utrudnia wprowadzenie w życie słusznych założeń teoretycznych?

Najważniejsza przyczyna to brak przymusu ubezpieczeniowego połączony z niską świadomością ubezpieczeniową i krótkowzrocznością pracowników. Chociaż sytuacja poprawiła się i fundusze emerytalne notują wzrost członków, to nieufność obywateli wobec funduszy jest wciąż wysoka. Niepokoi fakt, że tak mało młodych osób myśli o zabezpieczeniu swoich dochodów po przejściu na emeryturę. To oni powinni jak najwcześniej zacząć oszczędzać i wypracować maksymalnie długi okres składkowy. W przeciwnym wypadku w przyszłości mogą zostać skazani na ubóstwo.

Również pracodawcy nie są zainteresowani tworzeniem funduszy emerytalnych, gdyż wiąże się to z dodatkowymi kosztami, a ulgi podatkowe są zbyt małe, by zrekompensować straty. Stąd pomysł, by pracodawcy nie ponosili dodatkowych kosztów związanych z funkcjonowaniem funduszy, a ewentualne straty składkowe (np. związane z urlopami macierzyńskimi) były rekompensowane (www.covip.it).

Kolejna przyczyna to słaby dostęp do informacji na temat funduszy emerytalnych. Ludzie nie są poinformowani o korzyściach, jakie może im przynieść uczestnictwo w II filarze. Nie wiedzą, że nic nie stracą na tym członkostwie, a przyszły zysk może być spory. Stąd pomysł, by przeznaczyć 17 mln euro na kampanię reklamową (www.covip.it).

Za zbyt powolny rozwój II filara odpowiada także późne dołączenie doń pracowników sektora publicznego. Dopiero od 2001 r. mogą oni przystępować do funduszy emerytalnych, podczas gdy pracownicy sektora prywatnego i autonomicznego od 1993 r.! (tzw. *Preesistente*).

Wciąż nie do końca jasne są zasady przekazywania odpraw emerytalnych na II filar, co wzbudza podejrzliwość oszczędzających. Fundusze zamknięte i otwarte nie są traktowane jednakowo. Te ostatnie traktuje się jak produkt uboczny działalności podmiotów, które je zakładają. Trudno jest znaleźć szczegółowe informacje na ich temat. Strony internetowe, do których ma dostęp większość młodych pracowników, są dobrze opracowane jedynie w przypadku funduszy zakładowych. A wiadomo, że pracownicy autonomiczni nie mogą wybrać tej formy oszczędzania na starość (www.mefop.it).

We Włoszech potrzebne są zdecydowane działania związane z wprowadzeniem obowiązku przystępowania do II filara, bez tego ustawodawca nie zyska zamierzonych efektów. Niezależni włoscy eksperci, posługując się prognozami demograficznymi, ostrzegają bowiem, że w przyszłości rząd włoski może nie podołać wydatkom emerytur z I filara i konieczne będzie uzupełnienie go o ubezpieczenie prywatne, aby uniknąć paraliżu wypłat. Dlatego też rząd podjął działania związane z promocją II filara ubezpieczeń emerytalnych (ustawa nr 252/2005, projekt kampanii informacyjnej). W zreformowanym systemie emerytalnym jest miejsce na ubezpieczenia prywatne (widoczna jest tendencja zmniejszania udziału emerytur bazowych, a zwiększania emerytur z II filara w ogólnym systemie emerytalnym), o czym świadczą dane tab. 1–3.

Tabela 1. Stopa zastąpienia – prognozy (w %)

Rok	Emerytura bazowa	Emerytura z II filara	Razem
2002	67,1	2,3	69,4
2010	56	6,8	62,8
2020	49,6	11,5	61,1
2040	48,5	16,6	65,1
2050	48,1	16,6	64,7

Źródło: (Abatecola 2004).

Tabela 2. Oczekiwany czas życia (w latach)

Rok	Mężczyźni	Kobiety
2010	77,9	84,4
2020	79,6	86,2
2040	81,4	88,1
2050	81,4	88,1

Źródło: (Abatecola 2004).

Tabela 3. *Prognozy – dane demograficzne, stopa obciążenia, stopa bezrobocia (w %)*

Rok	Populacja aktywnych zawodowo	Stopa obciążenia pracowników emerytami	Stopa bezrobocia
2010	35,4	34,1	62,9
2020	34,1	40,3	63,6
2040	28,3	64,9	67,3
2050	26,1	68,8	68

Źródło: (Abatecola 2004).

Głównym zadaniem ustawodawcy jest przekonanie obywateli, że oszczędzanie w ramach II filara służy

ich interesom. Zyski będą obustronne, podobnie jak i straty. Bez zainteresowania pracowników tą formą oszczędzania, przy narastaniu niekorzystnych zjawisk demograficznych, w odległej perspektywie może zabraknąć środków na wypłatę emerytur z budżetu państwa. Zatem wprowadzenie przymusu oszczędzania w ramach II filara leży w interesie nie tylko pracowników, ale i państwa. Bez tego fundusze emerytalne będą piętą Achillesową zreformowanego systemu emerytalnego.

Na zakończenie artykułu przedstawiam w formie tabelarycznej II filar w kraju, w którym istnieje przymus ubezpieczeniowy (Polska) i we Włoszech.

Tabela 4. *Fundusze emerytalne – Polska i Włochy*

Kraj	Włochy	Polska
Charakter przynależności	Dobrowolne	Obowiązkowe
Rodzaje funduszy emerytalnych	Zamknięte, otwarte	Zamknięte, otwarte
Rodzaje emerytur	Zwykła, wcześniejsza, (zaliczka celowa, transfer środków)	Zwykła
Stosowana formuła	Zdefiniowana składka (sektor prywatny), Zdefiniowane świadczenia (autonomiczni)	Zdefiniowana składka
Wiek emerytalny	Taki jak w przypadku emerytury bazowej	Taki jak w przypadku emerytury bazowej
Podmioty uczestniczące/nadzór	Covip, Mefop, Ministerstwo Pracy i Zabezpieczenia Społecznego, Ministerstwo Skarbu, banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, spółki inwestujące na rynku nieruchomości (Cosob, Isvap)	ZUS, towarzystwa emerytalne, banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, KNUIFE, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej
Polityka inwestycyjna	Limity określone w ustawie	Limity określone w ustawie
Podmioty uprawnione do zakładania funduszy emerytalnych	Banki, towarzystwa ubezpieczeniowe, spółki inwestujące na rynku nieruchomości (otwarte), zakłady pracy (zamknięte)	Towarzystwa emerytalne
Podmioty uprawnione do przystępowania do funduszy emerytalnych	Pracownicy sektora prywatnego, publicznego, autonomiczni, inne zainteresowane podmioty	Pracownicy
Kto płaci składki	Pracodawca, pracownik (pracownicy najemni), pracownik (autonomiczni)	Pracodawca, pracownik (pracownicy najemni), pracownik (autonomiczni)
Powiązania z I filarem	Luźne	Mocne
Kto wypłaca środki	INPS, INPDAP	ZUE (lub ZUS)
Możliwości transferu	Istnieje po 3–5 latach uczestnictwa w funduszu emerytalnym	Istnieje po 2 latach uczestnictwa w funduszu emerytalnym (wcześniejszy transfer związany jest z poniesieniem opłaty karnej)
Dziedziczenie środków	Rodzina (współmałżonek, dzieci, rodzice), dziedziczenie spadkowe	Rodzina (współmałżonek, dzieci, rodzice), dziedziczenie spadkowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie literatury tematu.

LITERATURA

Annual Report of the Welfare State (2002), dostępny w Internecie: <www.welfare.gov.it>.

Babiak J., red. (1998), *Rynek pracy i polityka społeczna w wybranych krajach europejskich*, INPD UAM, Poznań.

Golinowska S., red. (1994), *Dodatkowe systemy emerytalne w świecie*, IPISS, Warszawa.

Abatecola M. (2004), *Servizio politiche fiscali e previdenziali uil*, dostępny w Internecie: <www.uil.it>.

European Commission (1994), *Supplementary pensions in the European Union: development, trends and outstanding issues reports*, Supplement 3, Bruksela.

STRONY INTERNETOWE

www.covip.it [12.01.2007]

www.mefop.it [10.01.2007]

www.tfr.gov.it [3.12.2006]

www.uil.it [4.11.2006]

www.welfare.gov.it [5.10.2006]

 SUMMARY

This paper is about II pillar in Italian pension system nowadays. It is the second part of my first article, which was about two reforms in Italian pension system (Amato and Dini). The paper presents the most important advantages and disadvantages in II pillar and their influence on the pension system in general. It tries to explain why II pillar isn't as good in practice as in theory. It presents open and close pension funds in Italy pension system. Their duties and privileges according the law and in practice. This paper tries to explain why Italian workers (especially young workers) should save their money in pension funds – not only in basic pension system. At the last part of my paper I compare II pillar in Poland and in Italy.